No. 448. DE TIJD. 1848.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

Dieu et mon droit.

Deze Courant verschijnt te Amsterdam, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is ƒ 4,50; voor de buitensteden ƒ 5,50; franco door het geheele Rijk. Brieven, *Gelden*, enz. franco te adresseren aan het Bureau der Courant.

DONDERDAG, 5 OCTOBER.

AGENTEN.
Te 's Hage, Gebr. J. & H. v. Langenhuysen.
Te Rotterdam, J. A. van Belle.

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden tegen ƒ 1,00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen 15 cents per regel. — Voor alle advertentien wordt bovendien 35 cents zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

STATEN GENERAAL.
TWEEDE KAMER IN DUBBELEN GETALE.

Zitting van Dingsdag 3 October.

Op voorstel van de commissie, belast met het onderzoek der geloofsbrieven van den heer *Slicher van Domburg*, benoemd tot lid der Kamer voor de provincie Zeeland, wordt besloten de toelating van dien heer uit te stellen, om hem in de gelegenheid te stellen den door hem overgelegden geloofsbrief, zijnde een extract van het verhandelde in de vergadering der Provinciale Staten van Zeeland, alsnog aan te vullen.

De algemeene beraadslagingen over de ontwerpen tot Grondwetsherziening worden voortgezet.

De heer *Bijleveld* (van Gelderland) ziet zich genoodzaakt vijf der ontwerpen (n°. I, III, IV, VI en XII) af te stemmen. Bij de beoordeeling der ontwerpen, laat hij zich niet door den drang der omstandigheden medeslepen.

De heer *Jespers* schetst het gewigt dezer beraadslaging en deelt zijne beschouwingen over onderscheidene hoofdpunten mede. Een der gewigtigste veranderingen is voorzeker het stelsel van regtstreeksche verkiezingen. Met welgevallen heeft hij die verbetering begroet, omdat zij is eene fondamentele hervorming, omdat de Natie een regt herkrijgt, dat zij nooit had moeten verliezen. De redenaar, wederlegt de gewone argumenten welke men tegen het stelsel der regtstreeksche verkiezingen in het midden brengt, en schetst den doodenden invloed, welken het tot dusver in praktijk geweest zijnde verkiezingstelsel, op het politieke leven des volks uitgeoefend heeft. Maar naauwelijks was in een naburig land het magnetisch vuur der vrijheid ontvlamd of het volk ontwaakte overal en ook hier, en het verwierp het begrip van magteloosheid dat hetzelve gekerend hield, en het eischte herkrijging van zijne *regten*. De wil des volks werd krachtig geschraagd door den wil des Konings en van daar de bevrediging van 's volks verlangen. Met de erkenning van die regten is hij niet beducht voor het behoud der rust, zonder dezelve zou men hier geene ware rust kunnen verzekeren. Na nog het stelsel der keuzen met trappen gemotiveerd te hebben afgekeurd, verklaart Spr. dat het behoud eener Eerste Kamer hem minder aannemelijk voorkomt. Vooreerst is het minder juist te zeggen dat die Kamer met de Tweede het *geheele* volk vertegenwoordigt; want de eerste zal toch, naar hare tegenwoordige inrigting, slechts een klein gedeelte der bevolking vertegenwoordigen, een klein verkiesbaar element, een kleine verkiesbare fractie. En wat betreft het zoo dikwijls aangevoerde, dat die Kamer zal zijn een bolwerk voor den troon, Spr. moet er op antwoorden dat niet een *stoffelijk* bolwerk, maar alleen zedelijke kracht, uit regtvaardigheid voortspruitende, den val van het koningschap kan voorkomen. Evenwel zal Spr. hier zijne bijzondere meening ten offer brengen aan het heerschend gevoelen van de noodzakelijkheid eener Eerste Kamer. Nog twee groote beginselen zijn in de Grondwet gelegd of bevestigd, die Sprs. toejuiching verdienen. De erkenning van het regt van vereeniging, zoo oud als de maatschappij zelve; en de vrijheid van onderwijs, van zooveel belang voor de ouders, zooveel invloed uitoefenende op de opvoeding der jeugd.

Maar bovenal is Spr. verheugd over het opgenomen beginsel van vrijheid van godsdienst. Door dezelve in de Grondwet te erkennen, heeft de Regering op eene milde wijze het beginsel willen toepassen van vrijheid voor allen en in alles, maar alleen is het te betreuren, dat hier en daar die vrijheid nog bestrijders vindt, en dat men een *placet* zou willen, blijkbaar alleen ten koste van het katholijk geloof. Men heeft gezegd, dat dit regt is een koninklijk regt, een prerogatief der Kroon, alsof de Koning andere regten en prerogatieven zou kunnen hebben dan die het uitvloeisel zijn der geheele maatschappij, dan die door het volk aan den Vorst zijn opgedragen in het welbegrepen algemeen Staatsbelang. Spr. omschrijft vervolgens den oorsprong van het *placet*, zich verliezende in de middeleeuwen, alleen ontsproten uit het bestaan van het *jus canonicum* als geldig regt, maar welk *placet* overal en ook hier heeft opgehouden te bestaan, zoodra het kanonieke regt niet meer als staatsregt gold; van toen af is het *placet* geworden een woord zonder beteekenis; dat regt moet thans niet opgedolven worden; het is overigens altijd alleen toepasselijk geweest op kwestiën van zuiver kerkelijk regt, nooit op bullen wegens kerkelijke tucht. Wilde men dat regt thans weder opdelven, het zou alleen zijn eene opzettelijke minderjarigverklaring van de R. K. godsdienst ten gunste der hervormde kerk in Nederland. En evenwel, de meeste aandrang tot handhaving van dat regt van *placet* is immers in den laatsten tijd meerendeels van buiten de Kamer uitgegaan en gevoed zelfs door de aanmatiging van een Synodale Commissie. Werd dat regt erkend, het katholijk geloof zou in essentie zijn aangerand, want het zou afhankelijk worden van de willekeur eener onbevoegde magt. De kiem van ontevredenheid, van tweedragt en religiehaat zou zich verspreiden, in plaats van de zoo noodige verbroedering.

Het zijn deze beschouwingen, welke Spr. zullen leiden tot aanneming van alle ontwerpen; hij mag het goede niet verwerpen, omdat er ook iets minder goed in is.

De heer *Bijvoet* dringt, bij de beperktheid van het mandaat dezer Kamer, met nadruk aan op de zuivere regtzinnige uitvoering der Grondwet. Zal de nieuwe Grondwet in de milde beginselen, die zij huldigt, eene waarheid zijn, zal zij de liefde des volks hebben, zal zij den band van eendragt naauwer toehalen, zal zij de grond zijn waarop in 't algemeen opregte vaderland-liefde wordt gekweekt, dan moet de werking der nieuwe grondwettige beginselen ruim en onbekrompen zijn, dan moeten de vrijheden daarbij gewaarborgd, niet aan kleingeestige en enge denkbeelden en belangen worden ten offer gebragt; dan moet de uitvoering der gewijzigde Grondwet loijaal en regtzinnig zijn. Onder die regtzinnige uitvoering brengt Spr. ook vooral de distributie van waardigheden, ambten en bedieningen naar de vrijzinnige beginselen in de Grondwet opgenomen, doch in vroeger dagen zoo weinig nageleefd. Hij wenscht ook dat op het terrein van meer stoffelijke belangen, het beginsel van gelijkheid met strenge regtvaardigheid zal worden toegepast. Spr. doelt op de door hem als noodzakelijk beschouwde uitwatering in Noord-Brabant. Wegens gebrek daarvan wordt de welvaart van een aanzienlijk deel der bevolking belemmerd. Hij beveelt deze aangelegenheid dringend aan de Regering aan.

De heer *Boxman* zegt o. a.: De twaalf ontwerpen zijn de juiste uitdrukkingen van den stand der openbare opinie bij de Natie. Eene verwerping zou noch de wenschen van velen bevredigen, noch de bestaande bezwaren uit den weg ruimen. Juist door deze ontwerpen zal er in den lande eene algemeene openbare opinie ontstaan, en dan zal het in lateren tijd mogelijk wezen, eene grondwet daar te stellen, die werkelijk aan de groote meerderheid des volks welgevallig zal wezen. Het tegenwoordig voorgedragene is veel beter dan het bestaande en daarom zal hij er zijne goedkeuring aan hechten.

De heer *van Nagell* kan zich met onderscheidene der ontwerpen niet vereenigen. Men is daarbij van den geest onzer instellingen afgeweken. Hij kan niet besluiten zijne overtuiging ten offer te brengen. Hij ziet groot gevaar in het regt van vereeniging. Hij verwacht van deze ontwerpen geen heil, geen voordeel voor de natie. Zij zullen tot bittere teleurstelling aanleiding geven. Hij kan de verantwoordelijkheid der aanneming van eenige ontwerpen niet op zich nemen. (*Deze vertegenwoordiger heeft bij de stemming over de 12 ontwerpen in de enkele Kamer, steeds uitgeblonken door zijne … afwezigheid. Zie ons N°. 438.*)

De heer *van Dam van Isselt* zegt, dat bij de behandeling van elk gewigtig wetsontwerp, met het oog op de uit te brengen stem, de pligt van den gemoedelijken volksvertegenwoordiger zwaarwigtig is. Die pligt is te gewigtiger, nu men geroepen is een *ja* of *neen* uit te spreken over wetten welke in een zoo naauw verband staan met het welzijn van het vaderland. De tegenwoordige Kamer is op een exceptioneel standpunt geplaatst. De Regering kan met den besten wil, niets in de ontwerpen veranderen. Er is hier dus geen sprake meer wat men wenschen of verlangen zou, wat men verkieslijker acht. Het is nu de plaats niet om over theoriën te twisten. De gewigtige punten zijn ook reeds zoo dikwerf besproken. De vraag is, of men vrijheid heeft, de ontwerpen af te stemmen alleen omdat men andere eigene denkbeelden heeft, mag men de regtstreeksche verkiezingen verwerpen, omdat men meer waarde hecht aan die van één trap, omdat men het regt van vereeniging meer beperkt wil zien, of om andere zwarigheden! De wezenlijke vraag is: wegen de bezwaren zoo hoog, dat men daarvoor het gevaar daar buiten mag voorbij zien? Is dit het geval, dan voorzeker heeft men het regt een ontwerp af te stemmen. Men mag handelen zonder hoop of vrees. Ja zonder hoop op gunst of vrees voor ongenade, maar niet zonder hoop of vrees met het oog op hetgeen ons omringt. Men verberge het zich niet, er bestaan in ons land *twee* partijen. Sommigen meenen dat er niet genoegzaam aan de wenschen des volks is toegegeven, en deze verlangen verder te gaan. Anderen zijn van oordeel, dat er te veel gegeven is en verlangen meerdere beperking. De redenaar gelooft dat het onraadzaam zou wezen, bij het bestaan dier twee partijen, door eene verwerping der ontwerpen de rust en het welzijn van het vaderland in de waagschaal te stellen.

Bij de eerste beraadslagingen in de enkele Kamer heeft Spr zich tegen het 4e. hoofdstuk verklaard, omdat hij meende dat, door eene andere inrigting der provinciale staten, aan de regering meerdere gelegenheid tot bezuiniging zou zijn gegeven. Hij hecht daaraan nog waarde, doch niet genoeg om daarvoor het hoofdstuk af te stemmen, vermits de meerderheid hierover anders beslist heeft. — Ook met de bepalingen van het 6e. hoofdstuk vereenigde Spr. zich vroeger niet. Hij zag daarin gevaar voor de rust en welvaart. Uit een staatkundig oogpunt vermeende hij, dat de geheele vrijheid, bij het laatste art. van genoemd hoofdstuk gegeven, gevaarlijk was. Hij is tengevolge van dien afgeschilderd als een hoogst onverdraagzaam man, als een Protestantsch ijveraar. Spr. verwacht, dat hij in de achting der Kamer te hoog geplaatst is, om zich daaromtrent te verdedigen op de aanvallen van een dagblad, dat aan zekere partij verkocht is, te meer daar mannen, op wier achting hij hoogen prijs stelt, er anders over denken. Deze hebben hem alleen niet beschuldigd, maar zelfs verdedigd. Maar nu Spr. in dit plegtig oogenblik geroepen is over het 6e. hoofdstuk te stemmen, zal men vragen of hij van meening veranderd is? Of hij geen gevaar meer ziet, daar waar hij, nog zoo kort geleden, groot gevaar zag? Neen hij is niet veranderd. Hij blijft gelooven, dat de bepaling van het 6e hoofdstuk schadelijk zou kunnen werken voor het welzijn van het vaderland. Maar hij heeft zich gevraagd, van welke zijde nu grooter gevaar zou kunnen komen. De Commissie, door den koning benoemd, de Regering na haar, heeft de vrijheden, bij gemeld hoofdstuk bepaald aangeboden.

De Tweede Kamer en ook de Eerste hebben die met overgroote meerderheid toegestaan. Nu verwacht een groot deel der natie, dat aan die vrijheid waarde hecht, dezelve; nu moet Spr. rondborstig verklaren, dat hij niet gaarne zou zien dat Hoofdstuk VI wierd afgestemd; dat die vrijheid, welke sommigen als hoogst gewigtig en als bestanddeel van hunne godsdienstige overtuiging beschouwen, aan de natie zou worden ontnomen. Spr. brengt dus geen offer van eigen overtuiging, maar hij kiest tusschen dit oogenblik en hetgeen de rust en de welvaart van het volk eens gebiedt, omdat hij gelooft dat er meer kwaad door eene verwerping dan door eene aanneming zou ontstaan. God geve, zegt Spr, dat hij zich in zijne vroegere meening moge bedrogen hebben; dat de Kerk geen misbruik van de haar verleende vrijheid moge maken, en dat die klove, waarvan gesproken is, moge opgeheven worden. God geve, dat nimmer de dag moge geboren worden, waarop zijne vroegere bestrijders hem zullen toevoegen: „helaas, niet gij, maar wij hebben gedwaald." Spr. eindigt met den hartelijken wensch, dat de afloop der beraadslagingen moge strekken tot bevestiging van het stamhuis van Oranje, en tot bevordering van het geluk en het welzijn der dankbare natie!

De heer *Hooft* (uit 's Gravenhage) verklaart dat de tegenwoordige herziening dringend gevorderd wordt. Wat de bijzondere punten betreft, die omtrent de vereenigingen, de regtstreeksche verkiezingen en het kies-reglement, zij verwekken bij den Spr. groote bezorgdheid. Met het oog op de omstandigheden en ter voorkoming van verdere onzekerheid en spanning, en op het voorbeeld van het geëerbiedigd Hoofd van den Staat en van de meerderheid der beide Kamers van de Staten-Generaal, zal de Spr. met opoffering van eenige zijner eigen gevoelens en individuele denkbeelden zich met de wetsontwerpen over het algemeen vereenigen.

De heer *van der Heyden* heeft sinds lang behoord tot degenen, die eene ruime en vrije herziening noodzakelijk hebben geacht. De verschillende daartoe aangewende pogingen heeft hij steeds toegejuicht. Hij heeft den strijd als gewonnen beschouwd na de troonrede in 1847. Bitter is hij teleurgesteld bij de aanbieding der bekende 27 ontwerpen. Spoedig veranderde dit echter in eene uitboezeming van vreugde door de latere koninklijke boodschap. Met eerbiediging van ieders gevoelen, moet Spr bovendien opmerken, dat men zich geen juist denkbeeld van de Grondwet vormt, wanneer men van haar bezuiniging verwacht. Dit behoort tot het gebied der gewone wetgeving. Het Nederlandsche volk is rijp voor die liberale instellingen. Zij zullen leiden tot verbroedering van het geheele Nederlandsche volk. Spr. bidt ten slotte den Hemel, dat hij den Koning en de Natie moge beschermen.

De heer *van Roijen* dringt vooral aan op bezuiniging, vereenvoudiging, vermindering van lasten, vermindering van de zoo groote uitgaven van oorlog en vestingwerken. Hij ontwikkelt zijne meening breedvoerig dat onze gansche staatshuishouding op te grooten voet is ingerigt. Hij dringt aan op het daarstellen van openbare werken, ten einde handenarbeid te verschaffen. en besluit met ernstig te wijzen op de gebiedende noodzakelijkheid van eenvoudig en zuinig beheer, het terugkomen tot den ouden regel om de tering naar de nering te zetten.

De heer *Mees* (uit Groningen) zal handelen zoodanig, dat, wanneer het overwigt van het goede grooter is dan dat van hetgeen hij minder wenschelijk keurt, hij alsdan zal goedkeuren, en evenzoo omgekeerd.

De heer *Sloet tot Oldhuys* herinnert, dat er twee soorten van staatkunde bestaan, die van den dag, en die voor de toekomst. De eerste wordt geheel beheerscht door het heden, en geslingerd naar de berigten, die uit Frankrijk of Duitschland worden ontvangen. Haar maatstaf is de standaard der effecten. Aan die staatkunde heeft Nederland zijnen zwaren schuldenlast te wijten. Maar de andere staatkunde plaatst zich tusschen het verledene en de toekomst: zij verliest noch het een, noch de andere niet uit het oog; het is deze staatkunde, die Spr. verklaart te zijn toegedaan; zij houdt den blik geslagen op de lange reeks van onvervulde beloften tot bezuiniging; zij wenscht het staatsgebouw op een zuiniger en eenvoudiger voet ingerigt en opgetrokken te zien; zij wenscht dat gebouw op krachtige grondslagen te vestigen, zoodat het in staat zal wezen om onverhoopt mogelijke gevaren te trotseren: zij wenscht, dat de herziening der Grondwet plaats vinde met het oog op de finantiële gesteldheid des lands, op de geaardheid der Nederlandsche natie, de verlangde eenvoudigheid, met eerbiediging van het koninklijk gezag. Toetst Spr. nu de ontwerpen aan de ontwikkelde beginselen dier wijze staatkunde, dan spreekt het van zelve, dat hij ze niet kan beschouwen als meesterstukken van wijze staatkunde, en dat hij ook niet gelooft, dat daardoor het geluk van den Staat zal worden gewaarborgd: hij vreest dat daaruit eene wankelbaarheid in het bestuur zal te weeg gebragt worden, welke hij als een groot nadeel voor het Rijk beschouwt. Hij kan niet toegeven, dat de bestaande Grondwet als de eenige of voorname oorzaak zou moeten beschouwd worden van den achteruitgang van 's lands zaken, die zich hier of daar mogten hebben opgedaan.

Hij kan evenmin toegeven, dat onder die Grondwet geen volksgeluk zou hebben kunnen voortvloeijen. Hij meent dat wij onder de bestaande Grondwet eene mate van burgelijke en staatkundige vrijheid genoten, zoo als onze voorvaderen nimmer gekend hebben. Maar men heeft waargenomen dat het niet wel ging met het land, dat de ontwikkeling van zedelijke, verstandelijke en materiële krachten des volks veel te wenschen overliet; men zag het productief gebruik van 's lands gelden over het hoofd. Toen heeft men op de Grondwets-herziening aangedrongen, alsof het geluk van den Staat daarvan geheel afhing; de druk der belastingen, de ongrondwettige vervolgingen der Protestanten, uitsluiting van talentvolle mannen, verheffing van mannen beroemd door hunne onwetendheid, die later tot hunne armen toe in het pensioenfonds gewenteld zijn, de kunstmatige afkeering van alle talenten, een

en ander gaf tot ontevredenheid, tot klagten aanleiding en deed bedenkelijke verschijnselen ontstaan, totdat de Koning zich uit de strikken van het behoud losscheurde. Spr. herinnert wat er in Frankrijk en in Duitschland in den laatsten tijd is voorgevallen, en wijst op het communisme, dat daar verkondigd wordt. Slaat hij nu het oog op de tegenwoordige wets-ontwerpen, dan mag hij het niet ontveinzen, dat de geest en strekking daarvan in menig opzigt eene treurige gewaarwording bij hem hebben te weeg gebragt. Immers het gevolg daarvan zal zijn, dat er vooreerst nog geen einde aan de herziening komen zal. Immers, er zullen onderscheidene jaren verloopen, voor dat de organieke wetten, die daarvan het gevolg zullen wezen, tot stand zullen worden gebragt. De nieuwe wetgever zal welligt geen tijd hebben, om zoo vele andere wetten, waaraan dringende behoefte bestaat, tot stand te brengen. De politieke beweging kan welligt nog jaren voortduren. Spr. acht het hoogst gevaarlijk, zoo vele punten aan den gewonen wetgever over te laten. De vaststelling der organieke wetten zal drie jaren behoeven; deze jaren zijn voldoende, om den toestand van een land te veranderen. Spr. kan in de voordragten niet die eenvoudigheid ontwaren, die hij zoo gaarne bij deze herziening op den voorgrond had gesteld gezien. Hij brengt gaarne hulde aan de vaderlandsliefde van de leden der Staats-commissie, die door den Koning belast werd met het vervaardigen van een ontwerp tot Grondwets-herziening, doch hij beschouwt haar als schroomvallende en zich zelve wantrouwende; zij liet het onderhoud van het gebouw even kostbaar als vroeger; het is alzoo onzeker, of de natie zich in dat nieuwe gebouw wel meer op haar gemak zal bevinden dan onder de bestaande Grondwet. Het vorig gebouw is te duur geweest ter bewoning, maar het nieuwe zal niet beterkoop zijn. Men had meer kunnen doen: de Eerste Kamer en de Raad van State hadden zonder gevaar afgeschaft kunnen worden. Wat de Eerste Kamer aangaat, herinnert hij aan de woorden van *Ancillon*, die de Eerste Kamer eene belagchelijke naäperij van de constitutie van Engeland noemt. Hij wenscht de natiën met zoodanige Eerste Kamer hartelijk geluk. In Noord-Amerika vertegenwoordigt de senaat het *federatieve* beginsel. Inderdaad hebben wij daarvoor geen voorbeeld noodig. Het Hoogerhuis in Engeland vertegenwoordigt den hoogen adel en de aristocratie, de beschermende regten, de sinecures en wat niet al ongerijmds en onregtvaardigs meer. Het Hoogerhuis in Engeland heeft wel de Kroon in gevaar kunnen brengen, het heeft haar nimmer gered of staande gehouden. Hij kan ook niet toegeven, dat het behoud der rust in België juist aan het bestaan van den senaat zou toe te schrijven zijn. Indien men echter eene Eerste Kamer had willen behouden, dan had men haar krachtig dienen zamen te stellen; dan had men háár moeten verleenen het regt van amendement en andere waarborgen. Doch het is niet te ontveinzen, dat de Eerste Kamer geene sijmphatiën bij de natie heeft opgewekt en duizenden hunne afkeuring daarvan hebben doen blijken. De toekomstige Eerste Kamer zal zijn een staatkundig onding. Het zal niet genoeg wezen, dat men bij God en bij de menschen hoog zal staan aangeteekend, om in de Eerste Kamer zitting te kunnen nemen, neen, men zal tot dat einde bij den ontvanger van 's rijks directe belastingen hoog aangeslagen moeten worden; verdiensten, talenten zullen worden uitgesloten, wanneer geen bezit van geld daaraan mogt verbonden wezen.

Ook de Raad van State mist bij ons allen historischen grondslag; zoodanige Raad behoort in het Oosten te huis en kan dáár waarborgen tegen willekeur opleveren. Onze groote stadhouders hebben nooit zoodanigen raad gehad, of behoefte daaraan gevoeld. Marnix van St. Aldegonde, Constantinus Huygens en Fagel waren de bekwame raadslieden van Willem den Eersten, Frederik Hendrik en Willem den Derden. Wat den Raad van State aangaat, men zal eene instelling daarstellen, zonder eigenlijk te weten, wat het voor een collegie zal worden. Alles is hieromtrent overgelaten aan den toekomstigen wetgever, die echter te vergeefs naar de beginselen daarvan in de Grondwet zal zoeken. De Eerste Kamer en Raad van State zullen aan traktementen, verblijfkosten, drukloonen enz., twee tonnen gouds in het jaar verslinden. Dat bedrag representeert een kapitaal van vijf millioen tegen 4 pCt. Voor dat kapitaal zouden nuttige werken uitgevoerd en tot stand kunnen worden gebragt; daardoor zou de Natie nieuwen moed verkrijgen; duizenden zouden alsdan op eene eerlijke wijze werk kunnen vinden. Welligt dat men hem, Spr., beschuldigt, dat hij de zaken uit een te materieel gezigtspunt beschouwt; doch het zijn de beginselen der wetenschap, die hem tot deze beschouwingen hebben geleid, en die nog dezer dagen door eenen Michiel le Chevalier in Frankrijk zegevierend zijn ontwikkeld. Het is op alle deze gronden, dat Spreker zich genoopt vindt, om de IIde en IIIde ontwerpen af te stemmen. Hij kan en mag niet op één oogenblik de beginselen verloochenen, die hij steeds is toegedaan geweest. Met een gerust geweten wenscht hij naar zijne haardstede terug te keeren. Hij ducht geene beroering in den staat. Mogten onverhoopt Catilina's in het vaderland optreden, dan zullen hunne snoode pogingen afstuiten op den loffelijken geest des volks. Er moge in den lande verschil van staatkundige gevoelens aanwezig zijn, doch gelukkig bestaan er geene staatkundige partijen in den staat. De armen weten hier, dat het bestaan van rijken voor hen gelukkig is. Men moet zijne afstemming ook niet wijten aan eenig wantrouwen jegens de tegenwoordige ministers. Hij brengt hun gaarne openlijk zijnen dank, dat zij geen oogenblik geaarzeld hebben, om in moeijelijke tijden het roer van Staat in handen te nemen; hij wenscht hun geluk met zoo veel burgermoed.

Het doet hem zelfs in sommige opzigten leed, dat hij de Ontwerpen N°. II en III en dat wegens de Defensie, niet kan aannemen, omdat hij daarin eene heilzame en gelukkige ontwikkeling der staatkundige vrijheid ontwaart. Doch hij houdt zich overtuigd, dat bij den loop, dien de zaken genomen hebben, het nuttige en noodzakelijke, dat in de ontwerpen gelegen is, niet zal achterwege blijven. Laat ons ons dan niet overhaasten en indachtig wezen aan het gezegde van den Romeinschen schrijver TACITUS, dat het ligchaam van den Staat, even als van den mensch, spoedig eene ziekte opdoet, maar langzaam van die ziekte herstelt.

De heer *Caan* had in het 2de ontwerp gaarne iets anders gezien wegens het Huis des Konings dan het nu voorgestelde. Vreemd toch en zonderling komt hem de opnoeming van twee vorsten, als het ware regerend, daarin voor. Met veel belangstelling heeft Red. in art. 11 van datzelfde ontwerp de bepalingen van finantiëlen aard gelezen; hij had echter ook voor de toekomst diezelfde bepalingen in art. 34 en 36 gaarne gezien, alleen omdat het zoo hooge cijfer van ƒ 36,531,136 den jaarlijkschen rentelast uitmaakt. Den Raad van State wilde hij ongaarne afgeschaft zien. Ten aanzien der directe verkiezing der leden der Tweede Kamer had de Red. gaarne gezien, dat het opnemen der stemmen bij *volstrekte* meerderheid geschiedde. Hij kan zich moeijelijk vereenigen met de bepalingen omtrent besluiten, door den Koning te vernietigen, ingeval ze met de wetten of het algemeen belang mogten bevonden worden te strijden. De afschaffing van het regt van *placet* kan Spr., als eene onnoodige bepaling, goedkeuren. Na nog ter loops eenige bedenkingen te hebben in het midden gebragt, verklaart de Redenaar, dat hij volgaarne zijne stem aan al de ontwerpen zal geven.

De heer *den Tex*, na eene korte herinnering aan zijn lidmaatschap der gewone Kamer, welke hij eerst vóór twee jaren had verlaten, wijst op het gewigt van het oogenblik, nu in Nederland kalm en bedaard over eene Grondwets-herziening wordt beraadslaagd, terwijl elders in Europa onrust en woeling alle bezadigde beraadslaging schijnen te verhinderen.

De Spreker herinnert voorts de wenschen, vóór eenige jaren reeds uit deze Kamer tot den Troon opgezonden naar eene gepaste Grondwets-herziening, die van wege de kroon zou worden aangeboden. Toen ware zulke herziening vrij wat gemakkelijker geweest dan thans; treurig voorbeeld van hetgeen gebeurt, wanneer wezenlijke behoeften op haren tijd niet worden erkend.

De taak der Dubbele Kamer komt hem verder voor meer eenen politische te zijn dan eene wetgevende. Die Kamer is naar zijne meening vooral bestemd om toe te zien, dat geene het heil des vaderlands op het spel zettende instellingen worden aangenomen. Uit dit oogpunt zal hij de ontwerpen beoordeelen. Beschouwingen omtrent de grondslagen van het staatsregt, omtrent de vordering der burgerstaten, omtrent de staatsregterlijke strekking der voorgedragen ontwerpen waren gisteren voorgedragen, welke den Spr. nu tot onderscheiden opmerkingen aanleiding geven. Hij verklaart zich evenzeer tegen de theokratische beginselen van staatsregt als tegen de begrippen van volksoppermagt. Onder de leiding eener alwijze Voorzienigheid staan vorsten en volken, maar de zelfwerkzaamheid van den mensch blijft daaronder alleen bestaan. Ten aanzien van de strekking der ontwerpen, ziet hij in dezelve nog altijd de beginselen eener grondwettige monarchie aan bepaalde regelen en waarborgen verbonden. Gebreken, die zich later kunnen ontdekken, zullen ligtelijk kunnen hersteld worden, door dien de herziening der Grondwet zoo veel gemakkelijker is gemaakt. Ongetwijfeld hebben de staatsgebeurtenissen der jongste tijden invloed gehad op de ontwerpen, doch zulks kon ook wel niet anders. Veel is er verder boven en behalven Grondwets-herziening voor Nederland te verrigten. Uitbreiding van staatkundige regten zullen de nieuwe grondwettige instellingen verleenen. Maar vele maatschappelijke vragen, vele staathuishoudkundige onderwerpen behooren al dadelijk de aandacht der Regering, ja, de aandacht van alle verlichte en weldenkende staatsburgers te vestigen opdat in zoo vele opzigten in de ware belangens en behoeften der natie moge worden voorzien. De Spr. besloot zijne rede met opwekking tot het aan den dag leggen van belangstelling in de openbare aangelegenheden door alle verlichte en gezeten staatsburgers. De openbare geest behoeft verlevendiging. De vaderlandslievende Nederlander behoort met naauwgezetheid gebruik te maken van zijne staatkundige regten, opdat tot het waarnemen der staatsbelangen geroepen worden, zij die het algemeen vertrouwen werkelijk verdienen. In de harten der burgeren moet pligtbesef wonen. Die gezindheid is de hechtste steun van volksgeluk en regt „zoo" dus sluit de Spr. „met vertrouwen de toekomst te gemoet gegaan. God geve, dat aan dat vertrouwen moge worden beantwoord."

De heer *Bakker* verklaart zich *voor* de verschillende ontwerpen. Hij is voor de verkiezingen, zoo als die nu worden voorgesteld. Hij hoopt dat die, door onverschilligheid of onberadenheid, geene nadeelige gevolgen zullen hebben. — De vrijheid van godsdienst en onderwijs leveren een onderpand tot algemeene tevredenheid op. Hij zal tot al dat goede medewerken.

De heer *Heerkens* verdedigt mede de voordragten. Door deze is de weg van bezuiniging en vereenvoudiging aan de volgende wetgeving opgedragen. Door de aanneming daarvan zal een einde gemaakt worden aan zoo vele staatkundige beschouwingen, waarmede men zich reeds te lang heeft bezig gehouden en waardoor de materiële belangen benadeeld werden.

De heer *Kaars Sijpestein* ontwikkelt eenige bij hem nog bestaande bezwaren, zoowel omtrent de bepalingen nopens de koloniën, het behoud van den Raad van State, en de voorschriften van het kiesreglement. Hij dringt krachtig aan op bezuiniging en vereenvoudiging en herinnert daarbij, dat het verleenen van politische regten niet veel beteekent wanneer de materiële belangen niet op het oog worden gehouden, als handel en nijverheid niet bloeijen. Hij zal zijne goedkeuring aan de voordragten niet onthouden en beveelt eene goede toepassing der nieuwe grondbeginselen van het staatsregt en principes van regering ernstig aan.

De heer *van Hall* vangt aan met te verklaren, dat hij zich gedrongen gevoelt voor al de ontwerpen te stemmen. Hij deelt daarvan in het kort de motiven mede, welke wij onvermeld laten, omdat zij dezelfde zijn, die door zoo vele andere sprekers zijn aangegeven. Vervolgens:

Heeft Spr. bij deze algemeene beraadslagingen alleen nog te voegen eene algemeene verklaring omtrent zijne staatkundige gevoelens, gevolgd van eenige opmerkingen, welke hem nuttig voorkomen, van uit deze vergaderzaal te doen uitgaan. Hij ziet bij de thans in beraadslaging gebragte wetten onder anderen aangenomen en vastgesteld algemeene constitutionnele beginselen, waarbij waarborgen voor staatkundige vrijheid en verzekering voor het bezit eener goede regering worden verkregen, welke op den duur aan de natie niet konden of mogten worden onthouden; beginselen, allen geworteld in onze vroegere instellingen, gedeeltelijk duidelijk daarbij erkend, gedeeltelijk in de denkbeelden der natie opgenomen, als eene uitbreiding van den geest dier instellingen, verschuldigd aan den voortgang van beschaving en verlichting. In eenige opzigten ontdekt hij versterking van het monarchaal beginsel, door verbetering van het kiesstelsel, ontbindbaarheid van de Tweede Kamer, eenheid in het ministerie, doelmatige regeling van het toezigt over het beheer van 's lands penningen, geruststelling voor iedere godsdienstige gezindheid tegen de mogelijkheid van inmenging der regering in zaken van geloof, handhaving tevens van de oppermagt van den Staat tegenover ieder kerkgenootschap, voor zoo ver het naar buiten werkt, verbetering vooral van de wijze, waarop latere Grondwets-veranderingen zullen kunnen worden vastgesteld. Ziedaar, onder meer dere, vele gewigtige punten, waarvan de vaststelling hem steeds hoogst wenschelijk voorkwam, ofschoon hij in zijne vroegere betrekking steeds geijverd heeft, om de inconsequentie te voorkomen, dat men het regt op vertegenwoordiging deed afhangen van het getal zielen, en het regt om te stemmen van een belastingsmaatstaf; eene inconsequentie, waardoor de provincie, welke hij hier vertegenwoordigt, benadeeld zou worden, indien het thans voorgestelde geene andere uitlegging toeliet. Wanneer hij zóó spreekt, is hij zich zelven bewust, dat hij zich in zijne staatkundige gevoelens gelijk blijft. Over den tijd, wanneer die punten ter sprake behoren te worden gebragt, over de vraag, of zulks omtrent allen te gelijk behoorde plaats te hebben, heeft de Redenaar in vroegere jaren met eenige zijner tegenwoordige medeleden kunnen verschillen; over de punten zelve, welke hij straks opnoemde, nimmer. Maar die te doen zegevieren anders dan door overtuiging in 's konings raad of in de vergadering der vertegenwoordigers van het volk; — tot de zegepraal iets van zijne zijde aan te wenden, dat naar dwang zou kunnen gelijken, dit heeft hij steeds ongeoorloofd geacht. Even min kon hij het met zijne pligten overeenbrengen, om zijne diensten aan koning en vaderland, waar die noodig waren en zoo lang die schenen moeijelijk gemist te kunnen worden, te onttrekken, omdat eene bestaande Grondwet, aan welke hij trouw gezworen had, hem niet in allen opzigte volmaakt toescheen. Zij echter, die zijne staatkundige loopbaan hebben gekend en gevolgd, weten, dat hij, zoodra de omstandigheden zulks gedoogden, in zijnen kring en zonder bezworen pligt te schenden, zijne beste pogingen heeft aangewend, om zijne beginselen te doen aannemen en ze tot zekere hoogte te doen slagen. Zij weten ook, dat kort daarna zijn gedrag bewezen heeft, dat hij zich bij de vervulling van dien pligt een offer heeft getroost, dat alleen ligt is geworden door de goedheid, waarmede de geëerbiedigde vorst zijne destijds nog van de raadslagen zijner wijsheid verschillende beschouwingen en daarop gevolgd gedrag beoordeeld heeft.

Spr. meent, dat het hem geoorloofd was, hiervan thans met een enkel woord te gewagen. Vóór den 13 Maart daarvan zelfs zijdelings te spreken, veelmin eenigen ophef te maken, zou hoogst ongepast geweest zijn, zou misdadig hebben kunnen worden. Men gelieve het hem dan thans ten goede te houden, dat hij een oogenblik van zich-zelven heeft gesproken. Niemand zal dit, hoopt hij afkeuren, die met hem er prijs op stelt, om niet verkeerd door zijne medeburgers beoordeeld te worden. Hij, die op het staatkundig tooneel een rol speelt, is maar al te vaak aan zoodanige verkeerde oordeelvellingen blootgesteld. Slechts zelden bevindt hij zich, wil hij tot het einde toe aan zijne pligten getrouw blijven, in de gelegenheid, om in het openbaar zijn' naam te handhaven. En zou hij dan nu, op het oogenblik, waarop die beginselen, welk hij aankleefde, in onze grondwettelijke instellingen, zoo hij hoopt, worden opgenomen, niet reeds daarin eenen gewigtigen prikkel vinden tot aanneming van vele, zoo al niet van alle de in beraadslaging zijnde wetten? Spr. bezit de overtuiging niet, maar hij koestert de hoop, dat onze Natie nu reeds rijp is voor het in werking brengen van al die beginselen; maar wel bezit hij de overtuiging, dat zij bij het gezond verstand en beleid, bij de kalmte, bij de zucht tot orde en tot betamelijke vrijheid tevens, welke de Natie onderscheiden, daarvoor beter dan vele andere volkeren geschikt is. Daarbij staat het bij hem vast, dat de tegenwoordige omstandigheden van dien aard zijn, dat men tot die gewigtige proeve moet overgaan, al was het ook dat men het anderzins welligt wenschelijk had kunnen vinden, daartoe niet op eens, maar allengskens te geraken.

Na deze uiteenzetting van zijne gevoelens zal Spr. ten slotte nog twee opmerkingen mededeelen. De eerste strekt, om zijne stem bij die van velen zijner medeleden te voegen en te helpen voorkomen, dat de Natie in geenen verkeerden waan gebragt worde. Uit deze herziening der Grondwet spruit geene bezuiniging voort, die eenigen naam mag hebben. Evenmin wordt, wat men daarvan ook van de zijde der Regering moge gezegd hebben, door eenige der nieuwe bepalingen de mogelijkheid tot belangrijke bezuinigingen in de toekomst geopend. Dit doet hem leed; want daaraan is in de eerste plaats behoefte. Onze lasten zijn drukkend; maar hij gelooft toch, dat ons nationaal inkomen, in vergelijking tot die lasten, hooger is dan door een Spr. uit Vriesland is opgegeven; en is wijders van meening, dat, hoe doordrongen hij ook zij van den aard van onzen toestand, het niet nuttig is, het tafereel daarvan nog zwarter te maken dan het werkelijk is. Dit alleen is hij met allen eens, dat er zonder bezuiniging voor ons geen heil te wachten is. Maar getrouw aan het straks aangewezen standpunt van beoordeeling, zal hij hier van die bezuinigingen niet spreken of ze aanwijzen; hij sprak er alleen van, omdat hij er nimmer toe wil medewerken, om het eerlijke volk van Nederland iets anders te doen gelooven dan hetgeen hij voor waarheid houdt. Als de Natie zich voorstelde, dat zij, die bij deze staatkundige hervorming de leiding der zaken op zich genomen hebben, het stelsel van bezuiniging, waar zij zulks vermogten, in toepassing hebben gebragt, dan zal die Natie zich in hare verwachting bedrogen vinden. Hij gelooft zelfs, wanneer hij het oog vestigt op de bepalingen omtrent het openbaar onderwijs, te kunnen voorspellen, dat door de gemaakte veranderingen vermeerdering, niet vermindering van uitgaven zal voortspruiten.

De tweede opmerking, waarmede Spr. zijne rede zal besluiten, moet strekken, om het Nederlandsche volk op te wekken, om met beradenheid, maar tevens met wakkerheid en ijver, het constitutionele leven in te treden, hetwelk het van de nieuwe instellingen ontvangt.

De heer *de Bosch Kemper* is doordrongen van al het gewigt des oogenbliks. Hij vraagt of de voordragten voldoen aan de behoeften des tijds? Hij kan daarop geen volkomen bevestigend antwoord geven. Verduidelijking is op vele plaatsen achterwege gebleven. Bij eene administrative regtsmagt strijdt het tegen de reden dat de commissarissen des konings in het collegie van gedeputeerde Staten medestemmen. In gewone administrative zaken is dit billijk, maar dáár, waar het geldt militie, schutterij, personele belasting, enz. is dit eene onduidelijkheid. — Onze tijd vordert uitbreiding van deelneming in het kiesregt, en men sluit velen daarvan uit. Onze tijd vordert, dat men zelf en vrijelijk verkieze, en men maakt de keuze voor zich zelven zoo weinig mogelijk; men zal meerendeels kiezen personen, die men niet kent en de vrijheid zal zoo beperkt zijn, dat men slechts tusschen *twee* kandidaten zal kunnen stemmen. — Het is eene behoefte des tijds, dat de vertegenwoordiging de belangen des volks kenne, en men draagt voor, dat zij de meeste kans zullen hebben verkozen te worden, die zich zelven op den voorgrond stellen en de kiezers met schoonklinkende woorden trachten te winnen. Bij het gering getal van 68 leden der Kamer, zullen de ministers ook plaats kunnen nemen. Men zegge niet: het kwaad wordt weggenomen, doordien een lid tot den ministerszetel verheven wordende, zich aan eene herziening moet onderwerpen. Maar wie geeft den waarborg dat dat herkozen lid, gedurende de laatste jaren dat zijn mandaat duurt, met gelijke onafhankelijkheid de beide betrekkingen zal waarnemen? Spr. wacht van de regtstreeksche verkiezingen weinig goede gevolgen. Er zal veel leven zijn, veel deelneming des volks in schijn, maar weinig in waarheid; een aanzienlijk getal kiezers op het papier, weinig inderdaad. En welke strijd zal er gevoerd worden? Zal die strijd niet dikwijls tot hier in deze Kamer voortgezet worden? De Regering heeft dit zelve begrepen: door het bolwerk der Eerste Ka-

er op te rigten, een bolwerk echter op zandgrond gebouwd. Het is eene nieuwe inrigting op eene oude leest geschoeid., welke weinig nationaals heeft, en ons sedert 1815 tegen den wil der geheele natie is opgedrongen. Zal zulk eene instelling een bolwerk tegen oproer of overijlde besluiten der Tweede Kamer zijn? Bovendien, zijn er zoodanige overijlde besluiten, dan zou toch altijd de Raad van State tot het geven van advijs aanwezig zijn. Bij de oude Republiek, zoo roemrijk in groote daden, is er bij de vertegenwoordiging nooit eene afscheiding geweest tusschen de afgevaardigden des volks. De aristocratie en de afgevaardigden der steden waren steeds te zamen: geene afscheiding van aristocratie en burgerij voegde aan Nederland. In 1798 werden ook twee Kamers opgerigt Er ontstond echter daardoor zoo veel botsing, dat men, na er de nadeelen van ondervonden te hebben, weder tot eene enkele Kamer terugkeerde. In 1813 werd aan geene Eerste Kamer gedacht. Eerst bij de Grondwet van 1815 werd die, op aandrang der Belgen, ingevoerd.

Omtrent al die bezwaren had Spr. gewenscht, dat men een' anderen weg ware ingeslagen. Bij de uitbreiding van het kiesregt, had hij het getal stemgeregtigden niet beperkt, maar uitgebreid gewenscht. Zij die zich aanmelden als kiezers, moesten in wijken verdeeld worden, en men had de volstrekte meerderheid bij de verkiezingen bepaald in de Grondwet moeten uitdrukken. Dan ware men tot meerdere waarheid gekomen, en bij zoodanig stelsel zou eene Eerste Kamer gerust gemist kunnen worden. In één woord, Spr. had gewenscht dat men terug ware gegaan tot de Grondwet van 1814, gewijzigd naar de behoeften des tijds en ontdaan van de daaraan klevende gebreken. Daarvoor zou men grond gevonden hebben in de geschiedenis van het gebeurde en de fouten, sedert 30 jaren begaan.

Maar, vraagt Spr., zal hij, omdat hij dit stelsel beter keurt, de tegenwoordige voordragten verwerpen? Hij gelooft niet dit te moeten doen. Welke zekerheid heeft hij, dat, na eene afstemming, hij staatkundige beginselen in zijn geest zal erlangen? Welligt zullen de alsdan voor te dragen bepalingen nog minder zijne goedkeuring erlangen. In het belang van het vaderland meent hij den strijd te moeten opgeven, omdat hij in dien strijd, in de bestaande omstandigheden, geen heil en geen vooruitzigt van iets beters ziet Zijne stem zal dus afhankelijk zijn van de gevaren eener verwerping, van de gevolgen eener aanneming.

Wat de gevaren betreft, Spr. vreest van de verwerping geene onrust. De Nederlandsche Natie is bezadigd en ordelievend; de burgerklasse heeft te hoog belang bij algemeene rust, en is onderworpen aan de wet. Wanneer de vertegenwoordiging de voordragten verwierp, zou de Natie daarin berusten. Maar Spr. vreest van de verwerping eene onzekerheid, welke daarvan het noodzakelijk gevolg zou wezen. Men weet niet welke omstandigheden boven ons hoofd hangen. Rondom ons is eene vulkaan. Elke maand, elke week kunnen wij er de schokken van gevoelen. Zullen wij bij die omstandigheden raadplegen over de beste staats-instelling? Het is reeds een voordeel, dat men de verandering der Grondwet op eene wettige wijze kan tot stand brengen. Men moet den tijd niet laten voorbijgaan. Spr. vreest van eene verwerping het voortduren van den provisionelen toestand. Door de omstandigheden is alles thans slechs tijdelijk. Wat zouden nu de gevolgen der verwerping van een of meerdere hoofdstukken zijn? wanorde in onze finantien. Reeds te lang heeft men zich met politieke beschouwingen bezig gehouden, en zijn dringend noodzakelijke aangelegenheden onafgedaan gebleven. Spr. zal niet medewerken om dien provisionelen toestand te doen voortduren. — Bij deze stellige nadeelen voegen zich bovendien eenige voordeelen tot aanneming der ontwerpen. Spr. moet erkennen, dat vele gebreken hersteld zijn. Door eene afstemming nu zullen die verbeteringen uitgesteld worden. Daarbij heeft de Regering in vele veranderingen toegegeven omtrent punten, waartegen voor den redenaar bij de ontwerpen oorspronkelijk groot bezwaar bestond Spr. erkent het, dat hij daaromtrent niet het stilzwijgen bewaard heeft, en deswege zijne bezwaren in eene brochure heeft medegedeeld. Aan het slot daarvan heeft hij intusschen gezegd, dat men de moeijelijkheden, waarin de Regering door den loop der gebeurtenissen gewikkeld is, niet ontkennen mag, en elk staatsburger, die zijn vaderland lief heeft en botsingen tracht te vermijden, veel van zijne gevoelens zal moeten ten offer brengen. — Drie punten, zeide hij echter, mogten niet opgegeven worden: 1°. geene vrijheid van onderwijs, zonder de uitdrukkelijke bepaling, dat de Regering zal zorgen, dat in iedere gemeente openbaar onderwijs van overheidswege gegeven worde; 2°. geene verkiezingen, dan met volstrekte meerderheid; 3°. de veranderingen in de Grondwet, overeenkomstig de wijze, door de Staten-Generaal voorgesteld.

Aan die punten is grootendeels toegegeven, en dan vindt de red. geene vrijheid zijne stem langer te weigeren. Men wenscht door de Grondwetsherziening eensgezindheid te bevorderen. Zij kan dit, wanneer daartoe van alle zijden medegewerkt wordt; bij de gebeurtenissen, welke elders plaats hebben, bij de regeeringloosheid, welke zoo vele theoriën tengevolge hebben, moeten allen die orde lief hebben, daartoe medewerken. Het is de overtuiging des Spr., de grondwets-herziening kan eendragt bevorderen en tot heil van het vaderland medewerken. De Grondwet is uit den aard niet dan een vorm, en Spr. is het met één vorig redenaar eens, de vorm kan nooit eene nationale kracht zijn. Met God in het hart, met kennis in het hoofd, en met innige vaderlandsliefde wanhoopt Spr. niet, al schokt ook de bodem van Europa. Het uur (4!) ver gevorderd zijnde, wordt de voortzetting der beraadslaging verdaagd tot morgen ochtend ten 10 ure.

VERBETERING. — In het verslag der zitting van 2 October is eene misstelling ingeslopen: De rede van den heer Kroef staat als door den heer *Sloet* te zijn uitgesproken.

Wij gewaagden gister met een enkel woord van de gevolgen van het ontwerp eener instructie, goedgekeurd in eene conferentie van protestantsche leken te Friburg gehouden, waarbij de Kerk geheel onderworpen wordt aan de willekeur van den staat, waarbij zij gemaakt wordt tot het dienstbaar werktuig in de handen der regering, in één woord waarbij de Kerk van al hare vrijheid beroofd en in ketens geklonken wordt.

De geestelijkheid van het kanton Geneve, zich verzekerd hebbende, dat dit ontwerp werkelijk zoodanig tegen haar gerigt was, kwam in eene algemeene vergadering te zamen en besloot aan Z. Hoogw. den bisschop een plegtig adres in te zenden, waarin hare gevoelens, welke tevens die der geloovigen van het geheele diocees zijn, over die instructie zijn uitgedrukt. Niets is waardiger en onverschrokkener dan deze taal.

Men oordeele:

»Dat Uw treurig hart, overvloediglijk getroost moge worden door deze plegtige verklaring van uwe geheele geestelijkheid.

»Ja, Monseigneur, *wy allen zyn bereid om, als het noodig is, den dood zelf te ondergaan*, eer wij ons onderwerpen en eer wij de Katholijke geloovigen ooit doen gehoorzamen aan de schreeuwende aanmatigingen van geweld en scheuring. die het bewuste stuk bevat, en wij hernieuwen in uwe hand, uit al de volheid van ons geloof en van onze gehechtheid aan de Kerk, de belofte van geene de minste wijziging, welke ook, in zake der tucht toe te laten die niet bekrachtigd zij door Uwe Hoogw. en door den H. Vader den Paus."

Niet minder waardig is het antwoord van den edelen Kerkvoogd waaruit hier eenige zinsneden volgen:

»Wij verwonderen ons niet, Mijnheeren dat het bekende document een gevoel van algemeene afkeuring bij u heeft opgewekt. Wij hadden niets minder verwacht dan uwe gehechtheid aan het geloof, aan de Kerk en aan onzen persoon.

»Voeden wij de hoop dat de storm zal bedaren; hij is te hevig om lang te duren. Moest het anders zijn, wij zouden, sterk door uwe edelmoedige ondersteuning, ons onderwerpen aan de besluiten der Voorzienigheid, door voort te gaan met onze heilige zending getrouw, en bij elke beproeving gelaten te vervullen. Het gezigt des kruises, het voorbeeld der apostelen en de hoop op den hemel zullen, wat ook gebeure, onze kracht, onze regel en onze troost uitmaken.

»Meer dan ooit bevelen wij u dus aan, het licht der wereld, het zout der aarde te zijn; u vol edelmoedigheid, geduld en wijsheid te toonen in uwe heilige ambtsbediening; de geloovigen te versterken, te onderwijzen in alles wat de goddelijkheid onzer heilige godsdienst betreft, in de instellingen der kerk, hare onafhankelijkheid, hare wetten, en hare zoo eerwaardige en billijke verordeningen. Blijft ook niet in gebreke, aan uwe waarde Parochianen den aan ons hart zoo aangenamen stap te doen kennen, welke uw geloof en uwe liefde jegens ons u hebben ingestort. Zegt hun van onzentwege, dat ons hart overstelpt is van vreugde op het vernemen hunner gehechtheid aan onzen Heer J. C., aan Zijne H. Kerk, aan onzen H. Vader den Paus en aan hunnen Bisschop.

»Laat ons, eerwaardige en zeer geliefde medearbeiders, den Hemel een heilig geweld aandoen, opdat het God behage, de verdoolde gemoederen te verlichten, de driften te doen bedaren, en de arme zondaren te bekeeren; en opdat de geloovigen van dit diocese, waarvan wij de Herders en de Vader zijn, slechts één hart en ééne ziel uitmaken."

Deze circulaire is Zondag 24 September door de pastoors van het diocese van den kansel voorgelezen. Niet echter in het kanton Friburg! Wat gebeurde daar?.... Geheel Friburg was in opschudding; de groote raad had, zeide men, volmagt verleend aan den raad van state, (de uitvoerende magt van het kanton) om zelfs bondstroepen te ontbieden, ten einde den bisschop te noodzaken, de circulaire in te trekken en de openbare voorlezing te verbieden.

Immers drie dagen vroeger had de prefect van Friburg, vergezeld van zijnen secretaris en twee gendarmen, zich naar den bisschop begeven. Z. Hoogw. toonde hem de circulaire, ten bewijze, dat men zich ten onregte hierover verontrustte. Doch dit kon niet baten. Het gebeurde gaf aanleiding tot eene correspondentie tusschen den bisschop en de regering, de prefect verbood den kerkvoogd in een officieel geschrift *eene eenige buitengewone afkondiging te doen*, die niet door hem (den *Protestantschen* prefect Chatoney!) zou zijn *goedgekeurd* en stelde hem verantwoordelijk voor de gevolgen van elke overtreding. Intusschen, de bisschoppelijke circulaire is nog niet ingetrokken. — Wat nu daarvan het verder gevolg zal zijn, zien wij met een gevoel van huivering te gemoet — een gevoel, dat heden niet verminderd is door het achterwege blijven van de *Observateur de Génève*, wat ons het ergste doet vreezen!

Bij besluit van 2 dezer, heeft Zijne Majesteit aan Mr. A. W. baron van Pallandt van Beerze en aan den generaal baron Chassé, op hun verzoek, eervol ontslag verleend uit de betrekking van lid der Eerste Kamer van de Staten-Generaal.

De algemeene rekenkamer heeft bekend gemaakt, dat bij haar op nieuw overgebragt is voor eene som van *f*2.300,000 aan ingetrokken muntbilletten van *f* 500, *f* 100, *f* 20, *f* 10 en *f* 5, zoodat er thans voor een bedrag van *f* 22.289,000 aan muntbilletten is ingetrokken.

'sGRAVENHAGE, 3 October. De Staats-commissie, ingesteld bij koninklijk besluit tot het onderzoek der koloniale rekeningen, heeft jl. Zaturdag hare werkzaamheden ten einde gebragt. Morgen zullen de processen-verbaal harer bijeenkomsten worden vastgesteld.

— Het diner, dat door de leden der dubbele Tweede Kamer van de Staten-Generaal gisteren middag voor gemeenschappelijke rekening in het hotel *de Oude Doelen* gehouden is, is allerluisterrijkst geweest. Het werd ook bijgewoond door de ministers van Binnenlandsche Zaken en voor de zaken der Hervormde eeredienst enz. tevens leden der Kamer. Verschillende feestdronken werden ingesteld op het heil van Vaderland en Koning, die met geestdrift werden gedronken. Er heerschte de meeste eensgezindheid onder de leden, van welke staatkundige gevoelens of godsdienstige gezindheid zij ook mogten zijn. De goede afloop van den maaltijd, de heerlijke geest, die daarbij geheerscht heeft, de ware verdraagzaamheid en echte vriendschapszin, die daarbij hebben voorgezeten, hebben op alle aanwezigen den besten indruk gemaakt en zullen lang in aangename herinnering blijven.

Men verneemt, dat het gebouw en erve, vroeger bewoond door wijle mevrouw van Oosthuysen van Rijzenburg, te 's Hage in publieke veiling is aangekocht voor de *Vereeniging van den H. Vincentius van Paulo*, te 's Gravenhage, met het doel om er eene nuttige inrigting voor de armen in te vestigen. (*V. R. C.*)

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

FRANKRIJK.

PARIJS, 2 October. Heden heeft de partij der Montagne, ofschoon zonder vrucht, het gouvernement geïnterpelleerd over de zaken van Italië. De heer Buvignier opende den strijd en werd met ijver ondersteund door den heer Ledru-Rollin. Alles wat men kan zeggen is, dat de Kamer, na de verklaring van het uitvoerend bewind niets wijzer was dan te voren. De generaal Cavaignac heeft de beweegredenen uiteengezet, die hem het zwijgen oplegden; hij herinnerde de Kamer, aan hetgeen hij vroeger eens gezegd had; namelijk, dat het gevaarlijk was het gouvernement tot het geven van ontijdige verklaringen te noodzaken en dat de toestand niet veranderd zijnde, die gevaren thans niet minder zouden zijn. De vergadering heeft hiermede genoegen genomen. Er werd eenvoudig voorgesteld tot de orde van den dag over te gaan, en daardoor het stilzwijgen van het hoofd des bewinds bekrachtigd. De heer Bastide, minister van buitenlandsche zaken, verklaarde van zijnen kant, dat het gouvernement niet zou afwijken van de gedragslijn, die de sympathie, vroeger door de vergadering voor Italië aan den dag gelegd, hem had afgebakend.

In de redevoering van den heer Ledru-Rollin werd ook melding gemaakt van het Francforter parlement en het geschil van Sleeswijk-Holstein. Hij schreef de laatste onlusten van Francfort toe aan de ontevredenheid van Duitschland tegen Frankrijk. Volgens hem hebben de vergadering en het volk beide zich over Frankrijk beklaagd. Het klinkt vreemd, den heer Ledru-Rollin de aanmatigingen van het Francforter parlement in het Sleeswijk-Holsteinsche geschil te hooren verdedigen, en zulks in eene redevoering, waarin hij, over Italië sprekende, de onafhankelijkheid der natiën verdedigde. Zou het Duitsche parlement dan uit eerbied voor de nationaliteit de hertogdommen bij den Duitschen Bond willen inlijven?"

— De regering heeft bewilligd in de soort van middenterm, om den president der republiek door het volk, maar eerst na de vaststelling der organieke wetten te doen benoemen.

ENGELAND.

LONDEN, 2 Oct. Zaturdag ll. heeft de Jury de drie chartisten Cuffy, Lacey, en Fay even als vroeger Drowling schuldig verklaard, waarop de regtbank alle vier tot levenslange deportatie heeft veroordeeld.

— De *Spectator* zegt dat met Lord Bentinck de laatste overblijfselen der Torij-partij naar het graf zijn gedragen, en de Economist verwijt hem dat hij niet met den tijd wist mede te gaan.

DUITSCHLAND.

KEULEN, 3 Oct. Gisteren is de staat van beleg alhier opgeheven. Te Weimar heeft 29 Sept. het gepeupel na vergeefs de vrijlating van een gearresteerden soldaat te hebben gevorderd de hoofdwacht met steenen gebombardeerd en is vervolgens tot tweemaal toe met de bajonnet uit elkander gejaagd, waarbij eenige lieden gekwetst en gearresteerd zijn. Te Frieburg zijn 30 Sept. 30 vrijschaarlingen gevangen binnen gebragt.

— Men schrijft uit Bern 28 Sept. dat de Vorort berigt ontvangen heeft dat een leger van 40,000 man duitsche bondstroepen in de Zuid-duitsche Staten naar de Zwitsersche grenzen zal verlegd worden.

— Volgens brieven uit Galacz hebben de aldaar gestationeerde 5000 man turksche troepen met het personeel der Russische ambtenaren den Serath overschreden en zich naar Bucharest begeven om de Wallachijers van de verkregene vrijheden te berooven en de oude orde van zaken te herstellen. Zij zullen denkelijk geen tegenstand ontmoeten aangezien er te Giurgewo 20,000 man andere Turksche troepen liggen.

— De dichter Freiligrath is door de gezworenen vrijgesproken.

— Een Duitsch dagblad meldt, dat de Keizer van Rusland nog weigert het centraal bestuur van Duitschland te erkennen.

FRANKFORT, 2 Oct. Onze diplomatische betrekkingen met Parijs zijn thans op een vasten voet geregeld. De heer v. Gagern is met 307 van 377 stemmen tot president verkozen. In de zitting van heden is besloten den generaal v. Wrangel den dank der nationale vergadering te betuigen. Uit Baden schrijft men dat Struve voor de gewone regtbank zal teregt staan, naardien de krijgsraad zich onbevoegd heeft verklaard. Georg Rau is uitgeleverd geworden. In Tuttlingen is de boekhandelaar Kapff gevat doch door oproerlingen weder bevrijd. Te Munchen werd 29 Sept. het gerucht verbreid dat vorst Ludwig von Wallesstein gevankelijk op de vesting Oberhaus was gebragt. Uit Sigmaringen, dat door vorst en ministerie verlaten is, schrijft men dd. 28 Sept. dat men zich daar in een staat van schrikkelijke anarchie bevindt en dat de bedreigingen om de stad in brand te steken en alle beambten te vermoorden, zoo luide geuit worden, dat de meeste hunner met vrouw en kinderen de stad ontvlugten.

BERLIJN, 1 Oct. Heden hebben de schrijvers Ternbach en Bader en de boekdrukkers Fähndrich en Bartz te regt gestaan wegens hoog verraad, het schrijven en drukken van republikeinsche geschriften. De slotsom des verdedigers was dat zij óf vrijgesproken óf in eene koehuid naar de galg moesten gesleept worden, aangezien bij de misdaad van hoog verraad geene verzachting van straf mag plaats hebben. Aanstaanden Woensdag zal het geregtshof uitspraak doen.

»Men verzekert ons ten stelligste, zegt de *Observateur de Genève*, dat voor de bondsverkiezingen, die eerdaags in het kanton Friburg zullen plaats hebben, de burgers om te stemmen een gedrukt papier op den hoed moeten hebben, inhoudende het bewijs, dat zij in handen hunner syndics den eed hebben afgelegd op de constitutie van hun kanton. — Het is ongeloofbaar!"

De staatsraad van Friburg heeft den 7 September de uitvoering gedecreteerd van de zoogenaamde wet der *amnistie* voor staatsmisdaden, maar de laatste artikelen der wet bevatten het voorbehoud en de voorwaarden; deze bepalingen zijn het betalen eener som van 2 millioen 400,000 fr., ballingschap voor zes jaren enz. Tot betaling dezer som zijn op de willekeurigste wijze 224 personen en 139 gemeenten aangeduid. Zelfs vrouwen, geheel onschuldig aan al het gebeurde, zijn, omdat zij geld bezitten, daaronder begrepen. De tot zes jaren ballingschap veroordeelden zijn de vijf heeren Aeby, Ammann, Week Fr., Vaillant en Gardian, ofschoon zij in de eerste categorie der beschuldigden vallende bovendien reeds te zamen tot eene geldboete van 443,000 Zwitsersche francs (*f* 317,520) verwezen waren. En men schaamt zich niet, dit eene *amnistie* te *noemen!?*

Men verzekert, dat de Russische vloot te Sebastopol bevel ontvangen heeft, zich gereed te maken om zee te kiezen, Wallachye is in twee vijandige en bijna onverzoenbare kampen verdeeld. De groote en kleine landeigenaars staan aan de eene, en de boeren aan de andere zijde, aan wie men heeft beloofd, dat zij eigenaars zouden worden en die deze beloften als een verworven regt aanzien. In Moldavië hebben armoede en ontevredenheid den hoogsten trap bereikt. Opstand is onvermijdelijk, en prins Stourdza heeft tot heden toe geen beter middel kunnen bedenken om eene uitbarsting te beletten, dan door 4 of 500 Poolsche Joden, als kozakken te verkleeden en in de velden te verspreiden om de landlieden te doen gelooven dat Russische troepen het geheele land bezetten.

Griekenland bevindt zich op nieuw in eene ministerieele krisis. Na een bestaan van twee maanden, is het kabinet gedwongen, af te treden; zoowel het hof als de Kamers noodzaken het daartoe.

Eene gewigtige tijding is, zegt men, van Constantinopel aangekomen. Men weet, dat de generaal Aupick drie zijner officieren heeft afgezonden om de Donau-vorstendommen te inspecteren. Het schijnt dat zij eene zeer ernstige zamenspraak gehad hebben met den generaal Duhamel, die over de Russische troepen in Moldavië bevel voert, en dat deze omstandigheid eene ernstige verwikkeling in de zaken des lands heeft te weeg gebragt.

ITALIE.

De *Augsb. Zeitung* berigt uit Rome dd. 20 Sept. dat de nuntius bij het Oostenrijksche hof instructien ontvangen heeft, welke hem magtigen om in naam der pauselijke curie deel te nemen aan de Italiaansche vredesonderhandelingen. Zij moeten niet veel verschillen van die, met welke Gonsalvi zich in 1815 naar Weenen heeft begeven.

Dit berigt wordt van andere kanten niet bevestigd.

De schatkistbilletten, voor welke de geestelijke goederen verbonden zijn, zullen weldra in ieders handen zijn, vermits de bankbilletten, die tot dusverre gedwongen koers hadden, den 10 September buiten omloop zijn gebragt. Als nu met 10 Januarij die schatkistbilletten zullen moeten betaald worden dan zal men genoodzaakt zijn de geestelijke goederen aan te spreken.

— De redacteur van de *Constitutionel* is bedreigd met hetzelfde lot als de geestige abbé Ximenes, redacteur van de *Labaro* heeft getroffen, namelijk van met dolksteken vermoord te worden.

De *Gazetta Piemontese* weerspreekt op nieuw, ten stelligste de tijding van het verlengen der wapenschorsing voor 45 dagen.

De *Patria* meldt, dat de Fransche en Engelsche gezanten den Paus zouden hebben verzocht, zijne bemiddeling aan te wenden tusschen den koning van Napels en de Sicilianen. De admiraals der beide mogendheden zouden de strengste orders gekregen hebben voor het geval, dat het Napelsch gouvernement de vijandelijkheden zou willen hervatten.

Thans verzekert men dat koning van Napels de eerst aangenomen bemiddeling van Frankrijk en Engeland in de Siciliaansche kwestie weder verworpen heeft en dat hij de vijandelijkheden tegen Sicilië onvoorwaardelijk denkt voort te zetten.

BELGIE.

BRUSSEL, 30 Sept. Bij koninklijk besluit van den 30 September 1848 is de prins de Ligne benoemd tot gezant bij den H. Stoel. Door deze benoeming is een einde gemaakt aan het incident, verleden jaar voorgevallen, betreffende de aanwijzing van een buitengewoon gezant en gevolmagtigd minister van België bij den H. Stoel.

Sinds de maand April had het hof van Rome doen weten, dat de keuze van den heer Leclerq was goedgekeurd, maar deze weigerde dezen post te aanvaarden; hij wilde zich, bij de ernstige gebeurtenissen in Europa, niet zoover van huis begeven. De post van ambassadeur te Rome, kostte vroeger 32.000 francs; voortaan is hij op 25.000 francs bepaald. De legatie is bovendien vereenigd met die van Turijn, die 15.000 francs kostte zoodat daardoor eene *bezuiniging* van 22.000 francs ontstaat voor het Belgisch budget van 1849.

HANDELSBERIGTEN.

AMSTERDAM, 4 October.

GRAANMARKT.

Tarwe tot vorige prijzen aan consumptie verkocht: 130 ℔ b. Pools. *f* 333; 134 ℔ Rostock. *f* 320; 131 ℔ jarige Norder *f* 300, 128 ℔ roode Dantziger *f* 285; 128 ℔ Groninger *f* 265; 129 ℔ w. b. Pools. *f* 342.

Rogge in een doen met weinig handel: 122 ℔ Pruiss. *f* 166.

Garst als voren. 112 ℔ Deensch. *f* 166.

Haver zonder handel.

Boekweit in een doen: 121 ℔ n. Nijkerker *f* 172; 120 ℔ n. Holsteinsche *f* 170.

Koolzaad Vriesch 48 £vl.; O. Elve 53. Op 9 vaten Olie in Oct. 58 £vl.; Nov. 58½. *Raapolie* op 6/w. *f* 35; Vliegend *f* 34; primo Mei ek. *f* 35; Nov. *f* 34⅛; Dec. *f* 34⅜. *Lijnolie* per 6/w. *f* 28¾; Vliegend *f* 27¾. *Hennepolie* per 6/w. *f* 35¾. Vliegend *f* 34¾.

PRIJS-COURANT DER EFFECTEN.

			3 OCT. 4½ u. gebl.	4 OCT. 4 u.			gebl
NEDERL., Werkel. Sch. à	2½	pCt.	$44\frac{13}{16}$	$44\frac{13}{16}$	à	45	$44\frac{13}{16}$
Dito Dito	3	»	52⅞	$52\frac{13}{16}$	»	53	$52\frac{13}{16}$
Dito Dito op resc.	3	»			»		
Dito Dito	4	»	$69\frac{5}{16}$	$69\frac{5}{16}$	»	69⅜	$69\frac{5}{16}$
O. I. Leening	4	»	67⅞	68	»		
Amortis. Syndic.	3½	»	69½	69	»		
Handel-Maatschappij	4½	»			»		
Haarlemmermeer	4	»			»		
Aand. Rijn-Spoorweg	4½	»		74	»		
Aand. Holl. S. M.		»	56½		»		
BELGIE	4½	»			»		
Dito	2½	»	36⅝		»		
Dito bij Rotschild	2½	»	$36\frac{9}{16}$	36½	»	36⅝	36⅝
SPANJE, L. bij Ard. van 85 £	5	»	$7\frac{7}{16}$	$7\frac{5}{16}$	»	7⅜	$7\frac{5}{16}$
Dito Dito van 510 £	5	»	$7\frac{5}{16}$	$7\frac{3}{16}$	»	7¼	$7\frac{3}{16}$
Dito bij Dito onb. st.	5	»	7		»		
Dito	3	»	24½		»		
Dito Binnenl. à 6 m.	3	»	18	$17\frac{15}{16}$	»	18	$17\frac{15}{16}$
Coupons Ardoins		»	5⅞	5¾	»	5⅞	
Passive		»			»		
Deferred		»			»		
Fransche Uitgest.		»	2⅝		»		
PORTUGAL, te Londen	3	»	22⅞	23¼	»	23⅜	23⅜
Dito Dito	4	»	24½	$24\frac{13}{16}$	»	$24\frac{15}{16}$	$24\frac{13}{16}$
Dito Binnenl. à 1 Conto	5	»			»		
RUSL. Ob. H. 1798 en 1816	5	»	98	97⅞	»	98	97⅞
Dito Dito 1828 en 1829	5	»	98¼	98	»		
Ct. b. d. 1831 en 1833	5	»	86⅞	86¾	»		
Dito bij Hope	4	»	78	78¼			
Dito bij Stieglitz en C°.	4	»	77⅝	77¾	»		
Cert. te Hamburg	5	»			»		
Inschrijving in Assignat.	6	»			»		
Cert. van Dito	6	»	58¾		»		
POLEN, Certific.	4	»			»		
Dito Aand. met Loten fl 300		*f*			»		
Dito Dito fl 500		»	119	118½	»		
AMERIKA, Phil. Bank	6	pCt.			»		
Dito	5	»			»		
Dito Bank-Actiën			2⅞		»		

Oost., Met. 5 pc. 69⅞, ¾, ⅝; 2½ pc. 36⅛, ½, ⅛; Braz. 5 pc. 77¾, 78¼, 77¾; 1839 76; Mexico $18\frac{13}{16}$, 19, $18\frac{13}{16}$; Peru 16¼; Gren. $11\frac{1}{16}$.

Wisselkoers.

2/m. Parijs 56; Zigt Parijs 56½; 2/m. Londen 11,87½; Zigt Londen 11,95; 2/m. Hamburg 34¾; Zigt Hamburg $34\frac{11}{16}$; 3/m. Lissabon 40½; 3/m. Porto 40½; 2/m. Petersburg 1,82.

BUITENLANDSCHE EFFECTEN.

ANTWERPEN, 3 Oct. Belg. leen. 2½ pc. 38¾; 5 pc. 77¼; 4½ pc. 71; Spanje Ard. 5 pc. —.

PARIJS, 2 Oct. Fr. 3 pc. 44,—; 4 pc. —; 5 pc. 68,70; 5 pc. N. 69,—; Schatk. —,—; Bank-Act. 1560,—; Belg. 1840, 5 pc. 79⅛; 1842, 5 pc. 79⅛; 4½ pc. —; 2½ pc. —; Nap. 5 pc. 80,50; Spanje 3 pc. 23⅝; Holl. 2½ pc. —; Piem. leen. —,—; Rom. leen. 62½.

MADRID, 27 Sept. Act. Sch. 3 pc. 19¼; id. 5 pc. 10½; Uitgest. Sch. 3¾; Coupons 6; Pass. Buit. Sch. —.

LONDEN, 2 Oct. Cons. op tijd 86⅛ a 86¼; Braz. 72½ a 73½; 1829/39 71 a 73; Ecuador 1⅞ a 2⅛; Ven. 14 a 16; Uitg. 4 a 5; Gren. 11½ a 12; Uitg. 2 a 2¼; Denem. 3 pc. 67 a 69; Holl. 2½ pc. 45 a 45½; id. 4 pc. 69 a 69½; Mexico 19 a 19¼; Peru 29 a 31; Port. 4 pc. 24½ a 25; 3 pc. 23½ a 24; 5 pc. 68 a 70; Rusl. 1822, 5 pc. 99½ a 100; Spanje 5 pc. 11⅝ a 11⅞; id. 3 pc. 23⅛ a 23⅜; id. Passive 2⅞ a 3⅛.

WEENEN, 30 Sept. Met. 5 pc. 78; id. 3 pc. 48; 2½ pc. —; Bank-Actiën 1085; Loten fl. 250, 88; id. fl. 500, 129.

BERLIJN, 2 Oct. Schuldbr. 3½ pc. 73⅝; Loten 87½; Rusl. bij Stiegl. 4 pc. 82½; Pools. 4 pc 65¾; Loten fl. 200, 90½; id. fl. 300, 93½; id. fl. 500, 67.

FRANCFORT, 2 Oct. Met. 5 pc. 73¼; 2½ pc. 38½; Bank-Actien 1194; Darmst. Lot. fl. 50, 60¼; id. fl. 25, 20; Badensche Lot. fl. 50, 45½; id. fl. 35, 25¾, Nassaus. fl. 25, 20; Holl. 2½ pc —; W. S. 4 pc. 69½; Sijndic. 3½ pc. 69½.

Amsterdam, bij C. L. VAN LANGENHUYSEN, Drukker en Uitgever.